

Esterházy Péter Életeim

*„Ha erre rámegegyek egy ultramarinnal, akkor
nagyon szép meleg lesz.”*

20. századi festő (Nádler) szóbeli közlése

Elhangzott: Nádler István festőművész székfoglaló kiállításán

Mi a helyzet? A helyzet az, hogy a Digitális Akadémia, melynek e sorok írója tagja, fölkererte Nádler Istvánt, készítsen e sorok írójáról portrét. Nádler István nem elsősorban portréfestőként szerzett magának nevet a Kárpátok ölében s azon túl, mégis őt kérték föl. Miért? Azért, mert e sorok írója ezt szerette volna. Nem kajánságból. Mintha Mészöly Miklóst humoreszkre kérnénk. Kurtágot kupléra. Vagy Pázmányt minimal artra (nem mintha az protestáns műfaj volna; habár...) Arra gondoltam – mert én, hogy Gombrowicz kifejezésével éljek, én vagyok e sorok szerzője –, hogy van itt egy nagy festő, van egy nagy műfaj, vajon mi lesz ebből, mire mennek egymással. Hogy ez milyen izgalmas leendő.

És, kérdezte post festa a festő, nem tartottál attól, hogy esetleg egy háromszöget festek, és arra mondom, ez te vagy. Ez a lehetőség (barátom) fennállt, innét is látszik, hogy az ötletem becsületes volt, de bonyolult, kemény, valóságos munka árán jutottál volna el a háromszöghöz. Tudtam, sőt láttam volna, mást nem tehetél, tudtam, láttam volna, az én vagyok. És éreztem volna, szögeimnek összege két derékszögnyi. Bár ki tudja; Bolyai János hazájában talán elvárható volna ennél több figyelmesség, vagyis bizonytalanság. (A napokban olvastam – a kiváló Tóth Imre könyvében -, hogy a nem-euklideszi gondolat már Arisztotelésznél fölbukkan, és nem csupán formálisan, mint elvi és láthatóan nem igaz lehetőség. És azt is olvastam, hogy Rubens ama bizonyos háromszögből kiindulva festette meg a nőket, azokat a Rubens-nőket. Képzeld el, hogy kutatásai során találna olyan háromszöget – aki keres, talál -, ahol a szögek összege, nehezen mondom ki, tudom, miről beszélek, *nem* 180 fok, vagyis annál, kevesebb, vagy több. Na, ebből fess, vaze, nőt, lett mondván ekkor Rubensnek, flamandul. Rubens mindent meg bírt festeni, legalábbis ő azt hitte.)

A ma festőjét (művészt) már nem csalja meg így a saját tehetsége, tehetségessége, tudja, a korlát, a korlátozás bele van építve a teremtésbe, a gondolkodásba, sőt oly ravaszul, mondhatnánk, álnokul van az egész szerkesztve, hogy ennek még örülnünk is kell, mert ahol mégsem ütközünk korlátba, ott az alapokkal van baj (suskus). Mondanom sem kell, kell, hogyha korlátba ütközünk, az még nem azt jelenti, mintha minden rendben volna. Sokféleképpen lehet valamit nem megcsinálni.

A portréfestészet, szerintem, nem csak abból áll, hogy valaki valakit lefest vagy megfest vagy képet csinál róla. A portréfestészet mögött egy hierarchia áll (vagy egy újnak az igénye!), a kultúrának, a szellemi életnek egy rétegezethez. Hogy például van egy olyan épület, ahol lehet egy olyan folyosó, ahol a portrék függenek. Hogy vannak nagyjaink és eleink. Ma nincs, akiről portrét lehetne festeni, eltekintve attól, hogy bárkiről lehet. A portrékészítés mögött a társadalom áll, ha áll, megbízóként, és nem áll. Az általános formátlanság áll. A portréfestészethez kulturális, társadalmi, politikai konszenzusok kellene, melyek most nem léteznek De azért – mert, így olvastuk, élni kell – úgy teszünk, mintha volnának. Tehát például úgy teszünk, mintha volna Akadémia. Volnának akadémikusok. Én. És akkor volna folyosó is függni. Kellene függni akkor. Ebben a virtuális kellben és valóságos nincsből áll a portréfestészet. Meg az egész művészet is – de talán ez túl gyors mondat.

Legyen még egy gyors: az egyetlen *van* itt most Nádler István. Azért ezt finomítsuk (lassítsuk). Ha már van egy van, egy vanunk, akkor további vanokhoz jutunk. Vannak itt képek is, de azt már nehezebb megmondani, nehezebb dió, hogy ki van a képeken. Kezdetben vala egy fotó. Melyet 1978-ban készített, szintén nehéz megmondani, hogy kicsoda. Nádas Péter. Tévedünk, ha azt hisszük, evvel a két szóval sokkal előbbre jutottunk. Arcunk maszkként, nevünk álnévként viselkedik – ha minden jól megy. A kép kezdetben engem ábrázolt; kedves képem ez, mert részint emlékeztet egy számomra fontos időre, meg arra a magamra, aki már nem vagyok, de akiből vagyok, látom a képen az igent és a nemet, részint meg látom azt is, aki készítette, és ez, szemérmesen szólva, nekem jó. A fotó sorsa azonban viharosabb, amennyiben ő a Termelési-regény 436. oldala, 1979, Magvető Kiadó. Szóval kezdetben engem ábrázolt a barátom által fotózott kép, később pedig egy regényhőst, név nem fontos, és a képet se a barátom csinálta, hanem a főhős barátja, szintén regényhős. Madame Bovaryból elbeszélő én lett, aki én vagyok (vagy Flaubert – tréfa!!!).

Ehhez a képhez lépett vissza Nádler, bizonytalanságban a bizonytalan státuszúhoz, határozottan. Ehhez és saját magához. Vagyis (vagyis?) a képeihez. Soha nem jutott eszembe magamat keresni a könyveimben, mással vagyok elfoglalva, például hogy mi a közöm hozzájuk, ez a köz már érdekel, és azért a személyrag figyelmeztet, hogy hátrább a nagy mellénnyel, mely agár. Valami kis önismeret és önérdeklődés mindenképpen kellek.

De itt képről van szó, a kép mégiscsak közvetlenebb, mint a szöveg, nem?, hogy tévesszem meg magam és lehessen kíváncsi, hol vagyok én, anélkül, hogy cizellálnám, ki, mi ez az én. Hagy higgyek a szememnek. Annak a régi fiatalembernek az arcán bizonyos dolgok eldőlték már, bizonyosak nem. Az egyik képen az egyik vonal (pofacsont?) „arrébb” van, s rögtön látom magamat, hát persze?, futballistaként. A vonal azt is elárulja, hogy legalábbis a Barcelonáról van szó. Vagy félreértettem, és hordár Marseillesben? Mindenesetre erős; kicsit tahó, a szónak már-már jó értelmében. A kép, a képeim álmodozásra sarkallnak, álmodoztatnak. Hadvezér, masiniszta, örökifjú, valami brutalitás, konkrétan az erőé, amelyet hol az öregedés törékenysége, hol a fiatalság sugarassága fed.

Az arc forma, hisz másképpen nem lenne a kép kép. Ez a forma egyre inkább alárendelődik a gesztusoknak, a nádleres hullámzó, ritmikus mozgásoknak, egyre oldottabban kapcsolódik a karakterhez, a kép egyre szabadabb lesz, miközben megőrzi az eredetét. A közt (plusz személyrag). Az én karakterjegyeim mint az ő stílusa. Tisztán látszik a képek sorozatán Nádler festői gondolkodásmódja. Gondolkodásmódon nem Nádler (körülbelül) idevonatkozó szavait értem, az magánügy vagy ars poétika, hanem az ecsetjének, pontosabban az „ecsetjének” a szavait. Honnan, hová, miért – és választ is kapunk a föl nem tett kérdéseinkre. Amit a kép ábrázol, az a kép értelme, hogy egy Wittgenstein-félreértéssel erősítsük magunkat.

Ez a kiállítás Nádler Széchenyi Akadémiás székfoglalója. Szék, akadémia, akadémikusok, arcképcsarnok: egy mintha-világból a vanba. Lefestettek, tehát vagyok; gondolom.